

установи має бути універсальною на підставі міжнародних договорів, які держави покликані добросовісно додержуватись згідно із Віденською конвенцією про право міжнародних договорів.

У цій короткій презентації я окреслив основні тренди трансформації публічної влади на засадах верховенства права, світового порядку, заснованого на сталих правилах, та мережецентричності, що сприятиме посиленню її інституційної спроможності саме в аспекті ефективного захисту прав людини, що є сенсом існування будь-якого публічного порядку.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-298-5-25>

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ТА ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Цвілик Катерина Олегівна

здобувач освіти кафедри права

*Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Скаковський Владислав Олександрович

здобувач освіти кафедри права

*Донецького національного університету імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна*

Актуальність даного питання полягає у існуванні складної системи структуризації та пріоритетності нашого законодавства, що мало б допомагати уникненню колізій та конкуренції права. Дане визначення «верховенство права» є складною системою з існуванням чималих моральних звичаїв, що на законодавчому рівні закріплені з певним закладенням ідей та мотивів, що у житті можуть трактуватись по різному певними суб'єктами, тому і виникає проблема визначеності цього апарату. На цей період часу існування верховенства права є необхідною мірою забезпечення правоздатності існування України, як держави, що може забезпечити правове врегулювання складних політичних та правових питань, які такою чи іншою мірою вирішують подальший розвиток та спроможність прогресу цієї держави, але чи є це можливим до виконання у реаліях окреслених у нашому законодавстві ще доведеться дослідити.

Це питання було досліджено такими науковцями, а саме це Рябченко Ю.Ю. доктор юридичних наук, також це були: Луковицький Д, Михайленко В.В., Верланов С., Гончаров В., Музика Я.І., що є кандидатом юридичних наук, Рєпін Д.А, Грица Ю.І., Новоселова В.В.

Метою створення цієї наукової роботи є загальне окреслення поняттєвого підґрунтя та з'ясування особливостей цього терміну, а також визначення того, що саме може бути в основі цього принципу та особливості його реалізації під час воєнного стану та в умовах сьогоденного існування українського суспільства.

Маємо визначити, що термін верховенство права – це безпосередньо фундаментальний принцип, що зауважує про рівність фізичних та юридичних осіб і в загальному понятті визначає відповідальність кожного перед законом та фіксує покарання за порушення цього закону. Систематично саме цей принцип верховенства права є базовим для розвитку законослухняного суспільства, що неодмінно зберігає ознаки Конституційної обізнаності. Принцип верховенства права був встановлений частиною першою ст. 8 Конституції України, та поява цього терміну частіше за все пов'язана з 17 століттям, хоча також є велика ймовірність існування задовго до цього часу. Якщо звертатись до історичного аспекту розвитку даної концепції, то свою природу вона бере від англосаксонського права, що у подальшому буде мати свій розвиток і у інших країнах світу. Також необхідно зазначити, що зародки принципу верховенства були притаманні і більш раннім науковцям, що дотично визначали ознаки початкового вияву верховенства певного законодавчого акту, наприклад держава Платона будувалась на тих самих принципах, що сьогодні й знаходять своє виявлення у Конституції України, а саме ідеї справедливості та самого існування доброго закону, що на цьому етапі вже показує схожість рис цих понять та дає можливість їх прирівняти, а в деякій мірі і отожднити, вказавши, що саме так і зародилось це явище.

Поняття «верховенство права» вперше було застосовано у 1656 році англійським публіцистом Д. Гарінгтоном (1611–1677), а сама доктрина формувалася протягом XVII–XIX сторіч¹.

Еволюція цього поняття лише з часом знайшла своє відтворення та закріплення у нормативно-правових актах, але його реалізація у сьогоденні перетнулася з деякими проблемами існування воєнного стану на території сучасної України. Для початку необхідно зазначити

¹ Михайленко В. В. Реалізація засади Верховенства права у Кримінальному проваджені. *Електронний репозитарій НАВС*. 2019. С. 28–28.

принципи та ознаки верховенства права, щоб згодом доцільно було здійснення порівняння істини та правдивості реалізації цього принципу.

Венеціанська комісія, проводячи аналіз і дослідження принципу верховенства права в різних європейських правових системах з точки зору 67 Цивілістика практики його втілення зазначила, що верховенство права поєднує в собі шість самостійних, але взаємозалежних між собою елементів. До таких елементів відносяться: 1) законність, в особливості загальний порядок проведення процесу правотворчості та створення зрозумілих та структурованих нормативно-правових актів; 2) правова визначеність, у цьому розумінні є коректне тлумачення закону чи законопроектів, щоб громадяни могли скористатися правом у передбачених ситуаціях законодавцем; 3) заборона довільності у прийнятті рішень, цей пункт трактується як розуміння того, що спеціально уповноважені особи або органи не можуть перевищувати свої повноваження та зловживати правом; 4) доступ до правосуддя, визначене поняття дає глибоке розуміння, що кожен має право на справедливий суд, на адвоката та захист у суді, а також на обов'язкове виконання судових рішень в особливому порядку здійснення вироків та їх виконання; 5) повага до прав людини, у особливому порядку здійснення даного елементу бере свій початок від основних, а саме базових прав кожної людини, перед усім це є гарантією на здійснення ефективних засобів правового захисту, також це гарантія здійснення презумпції невинуватості та здійснення гуманізації сьогоденного суспільства у якому не може існувати зворотня дія норм права, що скасовують чи пом'якшують юридичну відповідальність; 6) недискримінація і рівність всіх перед законом, що передбачає відсутність нормативно-правових актів, які дискримінують певних осіб, організацій чи надає певним суб'єктам права привілеїв².

В основі принципу верховенства права лежить розуміння того, що жити під владою закону означає не бути жертвою непередбачуваних примх інших індивідів безвідносно до їхнього соціального статусу – звичайних співгромадян, посадових осіб, суддів, можновладців тощо. Іншими словами, в цьому випадку увага акцентується на захищеності від поширених людських вад – пристрастності, жадібності, упередженості, невігластва тощо³.

² Європейська Комісія «За демократію через право» (Венеціанська Комісія) – Верховенство права. Доповідь, схвалена Венеціанською Комісією на 86-му пленарному засіданні (Венеція, 26–26 березня 2011 року). URL: [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2011\)003rev-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2011)003rev-ukr)

³ Грица Ю. І. Принцип верховенства права як функціональний стрижень правової держави і громадянського суспільства. *Гуманітарний вісник ЗДІА*. 2011.

Для українського уряду створення середовища для рівних умов загальної відповідальності за діяння, що входить в їхнє завдання є головною задачею, боротьба зі зловживаннями та хабарництвом на всіх рівнях. Законодавець впроваджує багато законопроектів, щоб гарантувати верховенство права, в умовах повномасштабної агресії РФ, який порушує головну ідею верховенства права, вносять свої корективи. Законодавець передбачає, наприклад, комендантська година, яка порушує право на свободу, за нормою статті 3 розділу першого Конституції України. Також громадян може бути позбавлено матеріальних речей, що є грубим порушенням права на власність, шляхом відбирання авто, квартири, електронних пристроїв тощо. Обмеження фізичних осіб, позбавивши їх різних джерел інформації, що передбачено Законом України “Про інформацію” необхідної для суспільного спокою. Це все базові засади верховенства права, що є всесвітньо визнані та затверджені у міжнародних договорах, які порушуються під час воєнного стану.

Безперечно те, що в основному ознаки та принципи існування воєнного стану вводять певні обмеження, що якимось чином при здійсненні конкретного аналізу і кваліфікаційних меж може накладатись та протирічити Конституції України та принижувати принцип верховенства. Таку базову проблему не можна розглядати лише з одного боку, адже введення такого стану становить убезпечення прав та свобод громадян, які перебувають на цій території, але в супереч до усього це також у своєму руслі обмежує ті самі права, які намагаються убезпечити.

Принцип верховенства права є цілковитим гарантом здійснення гуманізації права та просування ідей саме існування правових держав. У будь-якій системі існують, як позитивні сторони, які будуть завжди висвітлюватись у найкращому вигляді, а також негативні сторони, які викликають багато суперечностей та дискусій, що будуть безпосередньо націлені на вирішення даного питання. Актуальність існування принципу верховенства права буде незмінною темою для дискусій та будуть досліджуватись шляхи вирішення та саме узгодження певних правових актів, і це буде існувати ще довгий час. Отже, проблемою здійснення принципу верховенства права є складним етапом його тлумачення офіційними та неофіційними джерелами, що у свою чергу мають різні регулятори їх застосування. Вирішенням даного поставленого питання має бути зміна правосвідомості усіх суб'єктів, які тим чи іншим чином приводять цю норму у активне правове діяння. Як уявлення так і роз'яснення правових приписів має стати ще більш доступним та зрозумілим для звичайних людей, яким складно зрозуміти різницю між основними засадами та принципами. У правових державах

здійснення заходів для поліпшення законодавства та правосвідомості свого населення має бути базовим принципом. Соціальні відносини розвиваються і весь час випереджають норми та роблять їх не дійсними або застарілими, тож зміни законодавства є неминучими. В особливості за допомогою правотворчості можна створити нові нормативно-правові акти та позбутись їх колізії та конкуренції у певних правових норм. Також узгодити певні ознаки, які можуть бути спільними, що в подальшому і викликає проблематичність здійснення кваліфікації та остаточного вироку щодо задіяння певного законодавства. Наслідком цього буде зменшення корупції, колізії, конкуренції та буде поліпшено дієвість українського законодавства. У сучасних реаліях України та даній ситуації цілковитим було б застосування імперативного методу до свого правотворчого процесу, адже таким чином можна унеможливити відмінність трактування інших осіб та органів, у випадку застосування саме такого методу правнича діяльність набуде більш конкретного процесуального порядку та буде більш простіше здійснення кваліфікаційних меж до певних випадків. Але також необхідно пам'ятати, що у час воєнного стану здійснення радикальних змін не є можливим методом подолання правових проблем, одним із найбільш гуманним та справедливим рішенням буде намагання здійснення певних дій лише з узгодженням у осіб, гарантія мінімальних прав людей, що на певний період дасть подолати усі правові проблеми даного питання, а от згодом можна буде вживати і більш впевнені кроки до зміцнення структури нашого закону.